En Afhandling
om
Svine-Kolera,

dens Forebyggelsesmidler og Behandling,

saamt

Hundens Sygdomme

og deres Behandling.

Af H. Galtung, Korf-amerikansk Dyrlæge.

Chicago.

Scandinaven's Boghandel.

1887.

S F

973

G17

LIBRARY OF CONGRESS.

Chap. SF 973 Copyright No. ....

Shelf. G17

UNITED STATES OF AMERICA.

En Afhandling

— om —

Svine-Kolera,

— dens —

forebyggelsesmidler og Behandling.

Af

S. Galtung.

Norsk = Amerikansk Dyrlæge.

Chicago.

Skandinaven's Boghandel.

1887.

Entered according to Act of Congress, in the year 1886, by
JOHN ANDERSON & Co.
In the Office of the Librarian of Congress, at Washington, D. C.

SF973
G17

Standinabens
Bog- og Accidentstrykkeri.

Indbunden i
Standinabens Bogbinderi.

---

forord.

Inden Husdyravlen er der neppe Noget, der har gjort Farmeren mere haabløs end den ødelæggende Sygdom Svinekolera, der i de senere Aar har vundet sig et Navn, hvis blotte Klang vil sige det Samme som pekuniært Tid og spildt Møje.

Men — har man en Fiende, der rykker frem og ikke støder paa nogen som helst Modstand, kan man ikke vente sig Andet, end at den tilsidst vil staa med Palmer i Hænderne. Det maa derfor blive Opgaven, at fravriste den disse Palmer gjennem en fortsat virksom Modstand, der maa bringe den til efterhaanden at retirere, ved at bruge den Taktik, som Erfaring og Videnskab i Forening lægger den Lærelystne i Hænderne. Sagen er af betydelig økonomisk Bigtighed, og derfor har jeg tilladt mig at udarbejde nærværende Afhandling for at gjøre mit til Standsningen af denne ødelæggende Sygdom. Skridt for Skridt vil man tilsidst lære at kjende Midlerne til dens Forebyggelse og den bedste Behandling af de allerede angrebne Dyr. Om blot 50 Procent af de angrebne Dyr kunde reddes, burde man kalde dette et godt Resultat — men jo flere der kan reddes, desto bedre.]

Forfatteren.

Indhold.

	Side
Forord-----	3
Svine-Kolera.	
Sygdommens Oprindelse -----	5
Visse Svineracers Indflydelse paa Sygdommens Udbre-	
delse-----	8
Krydsning og Indavl-----	10
Fodringens Indflydelse paa Sygdommens Trivsel-----	12
Undersøgelse af Svin, der er døde af Kolera -----	19
De uangrebne Dyr's Behandling -----	22
De angrebne Dyr's Behandling-----	23

Svine-Kolera.

Sygdommens Oprindelse.

Svinekoleraen var for en Del Aar tilbage kun sparsomt sporet i Nordveststaterne og optraadte kun med længere Mellemrum, langt isra i den Fremtrædelsesform som senere. Bistnok døde et og andet Dyr, men som oftest antog man ikke, at Døden forarsagedes netop af den Sygdom, som senere fik Navnet "Svinekolera," da der blandt disse Husdyr ogsaa findes andre Sygdomme, som, om de optraadte saa hyppigt som den her nævnte, vilde afstedkomme de samme, om ikke værre, Tab for Gjereren.

Tidligere optraadte den heller ikke med den smittende Karakter som nutildags, ja man var i Almindelighed ikke paa det Reene med, om den kunde tillægges denne Egenskab eller ej. Først senere, da den optraadte hyppigere, fandt man, at den ikke var saa uskyldig endda; thi blev nogle saa angrebne, spredtes den i de fleste Tilfælde ud over den hele Flok, og skaanede saa saa som muligt. Da Rusten

er en god Smittebærer, kunde Smitten i en Haandevending oversføres fra et Sted til et andet og fortsætte sit ødelæggende Værk, saa at, hvis et Sted i et County er besængt med Pesten, vil det ikke længe blive ene om denne tvivlsomme Berømmelse.

Smitten spreder sig fornemmelig i Sommertiden med stor Hurtighed, idet den da finder de gunstigste Betingelser for at kunne spredes. Raadnende Dyrkroppe og usunde, stinkende Dunster fra angrebne Dyr's Opholdssteder danner Arnesteder for Smitten, og al den Tid der ikke gjøres noget for at hemme Betingelserne for Sammes Spredning, vil der stedse findes besængte Steder rundt omkring, selv om Opmærksomheden henledes paa selve de angrebne Dyr.

Der er ingen Tvivl om, at Sygdommen fra først af er indkommen til Nordveststaterne fra sydligere Steder gennem Smitte, og da Sygdommen saa en Gang fik Fodfæste, blev det let at forplante den ved Arv. Lad saa være, at de angrebne Dyr's Afkom i Begyndelsen ikke syntes at besidde Betingelser for Modtagelsen af Sygdommen — alligevel laa Anlæggene der, om de end ikke gav sig tilkjende før i tredje og fjerde Led. Man maa nemlig erindre, at svækkede Fordøjelsesorganer nedarves fra Moderdyrene til Afkommet med en forbausende Lethed, der ikke lader nogen Tvivl tilbage om, at man i dette Tilfælde har med Arvgivere og Arvtagere at gjøre.

Men som Sygdommens allerældste Oprindelse maa utvivlsomt nævnes slet Fodring og Pleje, der

har været Forløber for saavel arvelige Anlæg som almindelig Smitte; thi de første Organer, som ødeslægges ved denne daarlige Behandling, er Fordøjelsesredskaberne, som lidt efter lidt blir mere uskikket for sin Funktion. Man troede nemlig en Tid, at her i Landet kunde man holde Svin uden Hensyn til deres Behandling, da de betragtedes som et Tillæg, der bragte rigelig Belønning for Opholdet, uden Hensyn til hvor de opdrættedes og hvorledes Tilsynet var. Man blev dog snart skuffet heri; thi det er med Svineavlen som med enhver anden Farmdrift, at man maa gaa frem efter en paa en fornuftig Basis anlagt Plan, hvis Driften skal lykkes. Dette er for Svineavlens Bedkommende især saameget mere nødvendigt som den, drevet med Held og styret med Fornuft, baade har været og vil blive en af Farmerens vigtigste Indtægtskilder.

At Svinekolera har vundet det Godfæste, den for Tiden har, og erobret den Udstrækning, den har raadet over i de senere Aar, maa altsaa skyldes tidligere Misgreb og Lunkenhed overfor denne Gren af Farmdriften. Man har først nu indset, men foreløbigt ialtfald for sent, at skal Svineavlen blive til virkelig Fordel og indtage en fremragende Plads, maa den ofres fuld Opmærksomhed. Der maa indtræde en liden Revolution, som maa søge at bringe Sagen ind i det rette Spor igjen; denne Omvæltning maa bygges paa sund Fornuft og et aabent Blik for, hvad Sagen udfræver.

Disse Svineracers Indflydelse paa Sygdommens Udbredelse.

Det kan ikke nægtes, at her i Landet er opstaaet en sand Videnskab for at indsføre Racer af forskjellige udenlandske Husdyr, uden at denne Videnskab har været ledsaget af en tilsvarende Kundskab og Undersøgelsesevne til at vide, om virkelig denne eller hin Race passer for Lokaliteterne eller har nødvendiggjort en Fortrængning af dem, man allerede havde. At man søger at lokalisere en Race, som man er sikker paa er fordelagtigere at underholde end den, man allerede har, er visseelig intet Misgreb, naar man ved, at derom kan ikke rejses Tvivl; men man bør altid betænke sig paa at bytte en med Klima og lokale Forhold fortrolig Race med en Race, der først gennem flere Slægtled kan blive det. Sagen er desværre den, at her i Landet findes en hel Del egenlyttige og hjerteløse Spekulanter, der har bragt ind en hel Del fremmede Racer under velklingende Navne, og Tusinder er de Farmere, som har ladet sig forlocke af de glimrende Udsigter til Fordel til at anskaffe sig og underholde Dyr af saadanne Racer, som hverken i deres eller neppe nok i Sønnens Levetid blir fuldt lokaliserede.

Dette Misforhold har ogsaa gjort sig gjældende inden Svineavlen, idet Spekulanter har indført fine Svineracer fra England, hvor de stadig inde i pæne

Boliger nød den omhyggeligste Pleje, til Amerika, hvor Svineavlen drives paa "Rov," som man siger, mest under aaben Himmel, med ensformig Føde og ofte daarligt Vand. Følgerne heraf udeblev heller ikke, og som den værste Frugt af det Hele kom tilsidst Svinekoleraen og utvivlsomt ogsaa i visse Tilfælde Trifinsygdommen, thi ogsaa denne drives bedst i flige ulokaliserede, halvt blodforgiftede Dyr.—Det kan vel ikke nægtes, at en Djebligsfordel sommetider er bleven vundet ved disse finere Svineracer, men sikkert er det ogsaa, at denne Fordel mangen Gang er bleven dyrekjøbt. Man maa lægge Mærke til, at skal Svineavlen blive lønnende, maa man ikke blot jage efter Djebligsfordele, men indrette sig saaledes, at den vedblivende og jævnt afgiver Indtægt. Man maa ikke lade af Sigte, at et heldigt Udfald af denne Drift just beror paa, hvorledes den er planlagt; er Planen god, nemlig bygget paa sund Fornuft, Erfaring og Videnskab, vil Frugterne ikke udeblive, medens man ved at famle i Blinde og lytte til Importørers Raad om denne eller hin Races Fortrin, tidt vil høste Tab og Skuffelser. Svineavlen drives ikke og vil ikke blive saaledes drevet i Nordvesten, at de finere Svineracer nogensinde kan anbefales, ikke en Gang til Forsøg, og man bør vel vogte sig for at tilegne sig en Mani, som tidligere eller senere vil medføre Tab.

Krydsning og Indavl.

Det er en bekjendt Sag, at der foregaar en temmelig vidtdeven Krydsning inden Svineopdrætningen hertillands, idet fornemmelig Handyr med højtflingende Navne udbydes til Salg eller Brug. Der opregnes nemlig en hel Del brillante Egenskaber, særegne for dem alene, og der tales i høje Ord i Racens Favør; men en Ting glemmes eller med Vilje undlades, og det er, hvorvidt den egner sig for Nordvestens almindelige Maade at opdrætte Svin paa. Man burde aldrig, end ikke til Forsøg, benytte et Handyr, hvis man tvivlede om, hvorvidt de stedlige Forhold passede for Aftommet. Man burde ialtfald først søge Rede paa Dyrets Slægts-historie, og da rette sin Dom derefter; thi man maa lægge Mærke til, at et Handyr, der føres rundt fra Farm til Farm, har flere Hundrede Procent større Indflydelse paa Svineavlen end Hundhyrene, og at det derfor gjælder om at gjøre et skjønnsomt Udvalg, der kan give Haab om ikke at angribes af enhver forbisfarende Farsot, og forresten tilfredsstille alle rimelige Fordringer.

Paa Steder, hvor man stedse har holdt sig til de ældre Svineracer, og kun skiftet Handyr, tagen fra andre Flokke, men af samme Race, vil man sjældnere Svinekoleraen optræde med den ødelæggende Karakter som under modsatte Omstændigheder. Dy-

rene har nemlig en større Modstandskraft, idet de er fuldt fortrolige med Klimatets Forandringer og de Indflydelser, dette afstedkommer. Fordøjelsesorganerne er hærdede under det stedlige Fodringsfæt og tilfredsstiller i det Hele taget alle rimelige Fordringer.

Man burde derfor af al Magt søge at holde sig til Indavl, det vil sige, et skjønsmøt Udvalg af Avlsdyr inden de ældre af Nordvestens Svineracer, der eier mange Mars Hævdelsesret paa Stedet, men maa dog paa samme Tid bedst muligt undgaa Slægtskabsavl ved til forskjellige Tider at bruge Handedyr fra andre Flokke, dog af samme Race. Man maa nemlig erindre, at en for vidt breven Slægtskabsparring kan blive ligesaa uheldig for Avlen i Almindelighed, som det tidligere nævnte Misforhold. Kun de kraftigste Han- og Hundyr maa anvendes til Avl, og man bør aldrig fortabe sig saaledes i Beskuelsen af et pænt Hoved, pæne Ben eller en lang eller kort Krop, at vigtigere Hensyn tabes af Sigte. Mange sætter saa stor Pris paa, hvorledes Legemsformen er, og udelader andre Hensyn; men hvad hjælper det, om de er som støbte i Marmor, naar de har Anlæg til at angribes og ødelægges af Sygdomme og dør i Hundrede- og Tusindevis?

Vel maa det indrømmes, at kan en ordentlig god Slagtevægt forbindes med de ovenfor paaapegede Egenskaber, saa er dette saameget desto bedre; men man maa altid i dette Tilfælde erindre sig, at "en

Fugl i Haanden er bedre end ti paa Taget." Det gjælder her om Tab eller Fordel, og da man i Almindelighed synes bedre om det sidste end det første, bør man ransage nøje sine Planer, førend man bringer dem i Udførelse.

Fodringens Indflydelse paa Sygdommens Trivsel.

Det er en given Sag, at ikke en enkelt Omstændighed alene har Indflydelse paa Svinekoleraens Trivsel, men at flere saadanne kjæder sig sammen for endelig at danne en vidaaben Port, hvorigjennem den uhindret kan drage. Saaledes som Svineavlen drives her i Landet, er det en Selvfølge, at Fodring og Pleje ogsaa maa øve en ikke ringe Indflydelse paa Anlæg til denne eller hin Sygdom, og ikke mindst den her omhandlede, der staar i saa nøje Forbindelse med Fordøjelsesorganerne og den Tilstand, de befinder sig i.

Det mest Mangelfulde ved Svinenes Fodringsmaade er dens Ensformighed. Man ved, at alle Dyr trives bedst og vinder mest i Kraft og Sundhed ved af og til at erholde Forandring i Foderet, og ser man hen til hvorledes Svinet, ledet af sit naturlige Instinkt, vil have det i fri og ubunden Tilstand, mærker man snart, at saa Dyr i Almindelighed og i Særdeleshed intet Husdyr er mere skabt

for foranderlig Fodringsmaade end Svinet. Det er paa en og samme Tid baade et kjødædende og græsædende Dyr, og faa huder saamange Varieteter af begge Slags som Svinet; thi det æder med lige stor Begjærlighed Rottens som Hestens og Fuglens Kjød, og fra de fineste til de groveste Planter samt de mest forskjelligartede Rødder og Frugter. I vild Tilstand er det udrustet med en hypperlig Fordøjelse, der trodser alle vexlende Næringsmidlers Indflydelse, — men tænk: i tam Tilstand eller berøvet Friheden dør det i Tusindvis af — slap Fordøjelse!

Det er vel derfor overflødigt at føre videre Bevis for, at Fodringsmidlerne har adskilligt med denne Sag at gjøre. I det Hele taget tør det paaastaas, at Fodringen gjennemgaaende er altfor ensartet, idet den i de fleste Tilfælde kun bestaar af Majs og Vand. Denne ensidige Fodringsmaade er tilfredsstillende nok, hvis man havde Erfaring for, at den i alle Dele opfyldte Hensigten og holdt Fordøjelsen i en Tilstand, der ikke lod befrygte Indtrædelsen af den paaagjældende Sygdom. Men da nu dette en Gang ikke er Tilfældet, bør man fæste Opmærksomheden ogsaa paa dette Punkt.

Man burde altid, saafremt det blot er muligt, lade Dyrene af og til faa anden Plantespøde og da i faa ufordærvet Tilstand som muligt. Det er nemlig mangan Gang Tilfældet ogsaa med Majs, at den gives Dyrene i muggen Tilstand; men det maa siges en Gang for alle, at af alt Foder er det mugne det,

som hurtigst og sikrest slapper Fordøjelsen. Man bør altid stykke dette som Pesten, thi det vil straffe sig selv med Tiden. Overalt hvor man har Lejlighed dertil, bør Svinene faa Kløverhø iblandt, om Sommeren frisk, om Vinteren udblødt og hakket. Dette vil bekomme dem særdeles vel og i høj Grad styrke Fordøjelsen under Afvevlingen. Men hændes det til enkelte Tider, at man absolut maa give dem Majs, der ikke er ret god, maa det i alt Fald fugtes lidt og faa overstrøs med fint pulveriseret Root of gentian. Om Vinteren burde man ogsaa en og anden Gang veksle med frisk Havre, der heller ikke maa være muggen. Drikkevandet bør ikke have en lavere Temperatur (ikke være foldere) end Luften.

Vil man nu og da give Svinene Affald fra Rjøfkenet, maa man se efter, at der ikke i den Tønde, hvor saadant samles, kommer Ting, som er skadelige for dem, især Ting, som udvikler Gasarter. Hvis "Stjerneanis" har været brugt i Husholdningen, maa ikke noget af denne finde Vej til Tønden, da den især paa Smaagrise virker som Gift. Heller ikke maa Affaldet blandes med Salt om Sommeren, da dette let kan danne en af Betingelserne for Koleraens Triksel, hvis den er tilstede.

Svinenes Pleje maa forøvrigt ogsaa være saadan, at den ikke giver Anledning til Sygdommens Triksel. Den Indhegning, hvori Svinene holdes, bør af og til skufles rent, thi ellers kan det med Tiden blive en Beholder for Sygdomme eller begun-

ftige diſſe; i Særdeleſhed om Fødſler har fundet Sted der, maa Alt, ſom er efterladt, tages bort.

Under Sommertiden er det højſt nødvendigt at Svinene har viſſe Steder, hvor de kan ſøge Skygge, og deſto nødvendigere, i ſamme Grad ſom de er ſtærkt fodrede. Bli'r de for ſtærkt overhedede, er der Fare for, at en eller anden Sygdom kan indtræde, og iſær vil det begunſtige Svinekoleraen, om den er forhaanden eller i Anmarſch. Det var godt, om Svinene havde Lejlighed til at bade ſig, helſt i ikke ſtilleſtaaende Vand; thi dette kan afhjælpe Mangelen paa Skygge; men ſumpigt, ſtilleſtaaende Vand er mindre ſundt for dem, og bør ſaavidt muligt undgaas. Træer er gavnlige i en Svineſti, men har man dem ikke, bør man ſørge for paa anden Maade at ſkaffe Svinene Skygge.

Midt i Svineſtien bør man bygge et Hus til dem, helſt i firkantet Form, og paa alle fire Sider omgivet af en Platform, hver forſynet med et Udbygge eller Tag. Fra Platformen bør føre ſmaa Trappetrin ned til Gaarden. Huſet forſynes med to Døre paa hver af Siderne; indvendig anbringes Binger, ſtørre og mindre, alt efter deres Brug. Grinderne bør være flytbare, ſaa at man kan forſtørre og formindſke Bingerne efter Behag. Denne Form for et Griſhuſ er ſærdeleſ helbig og vil opfylde alle rimelige Fordringer. Under et indtræffende Uvejr vil man da ſe enkelte, ſærlig af de ældre Dyr, holde ſig inde, mens de yngre opholder ſig paa Plat-

formene, eller de vandrer ud og ind efter Behag. Det er mærkeligt, hvor længe saadanne Huse kan holdes rene, hvilket taler til Fordel for Svinene, — disse Symboler paa Smudsighed. Under Soers Nedkomst er disse Huse meget tjenlige. Man maa huske paa at stille det nederste Bord i hver Binge saa højt fra Gulvet, at om Moderen tilfældigvis lægger sig ned lige ved den, og der er en Pattegris imellem, denne da kan faa Lejlighed til at slippe over i en anden Binge og saaledes undgaa at blive ligget ihjel.

I godt Vejr kan Dørene til det egentlige Hus stænges, saa at Svinene udenfor kun har Udgang til Platformen, der selv i rustet Vejr vil give god Beskyttelse. Det siger sig selv, at naar det viser sig nødvendigt at rense Husene og Platformene, maa dette uopholdelig gjøres, thi man vil snart mærke, at de Gribenede forstaar dette og ved at rette sig derefter.

Al den Afse, man har tilovers, bør man strø i Svinestien, helst paa det Sted, hvor Dyrene plejer at modtage sin Føde, og over Afken kan man igjen strø Sagflis, især efter skaaren Furuved; thi om der med Majsar eller andet Foder synkes noget deraf, vil Svinene og dernæst Gjereren mærke, at det har bekommet dem vel, især under Kolera sygdomme.

Svin med svage Ben bør man ofte lade faa opholde sig paa Platformene, og ved Hjælp af Stængler holde dem der visse Tider, thi det vil styrke

Sener og Muskler at lade dem bevæge sig paa et haardt Gulv.

Smaagrisene maa man altid have Opmærksomheden henvendt paa, for at de ikke allerede i en spæd Alder skal faa Anledning til at nære Sygdomsspirer, der senere kan blive skjæbnesvangre for deres og mange andres Liv. Det er en altfor almindelig Ufsik, at saasnart Moderen har forladt dem og Pæntningen er ophørt, føres de ved en skarp Overgang til at nære sig af samme Slags, som de vogne Svin tærer. Denne pludselige Overgang fra Moder-mælken til haard og mere tungtfordøjelig Føde er under mange Omstændigheder skadelig for Smaagrisenes Fordøjelse, og naar man ved, at en daarlig Fordøjelse netop betinger Koleraens Trivsel, burde man gjøre Alt for at bevare og skjærpe denne i bedst mulig Grad. Altsaa bør Overgangen ikke ske saa brat, men lidt efter lidt, idet man en Tid maa lade dem faa en Suppe bestaaende af skummet Mælk og Havremel eller Rlid (bran), senere tht Mælk blandet med Mel. Dyr med kraftigt udviklede Fordøjelsesorganer har en god Modstandskraft ligeoverfor Sygdommen (Kolera), og selv om de angribes, sker det dog i en Grad, der giver Haab om Helbredelse, medens Dyr med svagere Fordøjelse bukker under. Finere Svineracer, der er indførte fra sydligere Breddegrader til nordlige, har eller vil faa større Anlæg til svag Fordøjelse, end om det Modsatte finder Sted. Det er under visse betingende Om-

stændigheder det samme Tilfælde med Dyr som med Planter — ved at oversføres fra nordligere til sydligere Egne vil de langt hurtigere finde sig tilrette, end om det Modsatte var Tilfældet.

Klimatet har, som man ved, en uhyre Indflydelse paa Dyreverdenen som paa alt andet, da Mars-tidernes forskjelligartede Fordeelsener gjennemgyr alt organisk Liv og paatrykker det sit Stempel. Man har det bedste Exempel herpaa endog i et saa lidet Land som Norge. Hornkvæg flyttet fra Fjelddale til Sjøstranden blir syge og taber sine oprindelige Grundformer; ligesaa med andre Dyr, om ikke i lige høj Grad. Da nu Klimatet ligeledes har Indflydelse paa Plantevæksten, og Planterne igjen tjener Dyrene til Føde, vil man let forstaa, at dette er noget, som fortjener at tages Hensyn til.

Det er tidligere nævnt, at Svinene er let udsatte for rheumatiske Lidelser paa Grund af sin rige Brustbygning. Da formodentlig de Fleste ved, hvad som i Almindelighed fremkalder disse Lidelser, bør der være al Opfordring til at indrette Svinenes Røgt og Pleje saaledes, at disse kunde undgaa, thi de samme Marsager, som fremkalder Koleraen, fremkalder delvis ogsaa de rheumatiske Lidelser, og tidt følges de ad eller ogsaa optræder disse som Koleraens Efter sygdom. Man har nemlig ment at kunne drive Svineavl omtrent for intet, det vil sige, med de mindst mulige Omkostninger — noget, der vistnok vilde være bedst, naar det ikke skete paa en Maade, der

bragte Tab istedetfor Fordel. I England og Skotland har man for længe siden tilfulde indset, at skal Svineavlens lønne sig, maa ogsaa disse Dyr ofres mere Opmærksomhed, end man fra først af troede, uagtet disse Lande langt fra er saa begunstigede eller ejer saa mange Betingelser for en heldig Svineavl som de Forenede Stater, specielt Nordvesten.

Undersøgelse af Svin, der er døde af Kolera.

Naar man aabner et koleradødt Svin, vil man først rigtig danne sig et Begreb om denne Sygdoms ødelæggende og dræbende Natur. Man kan næsten sige, at Dyrene er halvt forraadnede allerede i levende Live, hvad visse Legemsdele angaar, og man kan se, hvorledes Sygdommen gradvis har tumlet med sit Offer, indtil dette omsider har maattet bukke under.

Bed at undersøge Tarmkanalen finder man, at Tarmenes Indside er belagt med et klæbrigt Slim, der i mere eller mindre Grad strækker sig gennem Tarmkanalen. Galden, der i sund Tilstand bør være gulgrøn, er sort og tjæreagtig samt tykkere end under almindelige Omstændigheder. Naar man ved, at Galdens Bestemmelse er at opløse det i Føden værende Fedt og lade dette komme Kroppen tilgode, vil man ved at tage den syge Galde i Øjsyn let se,

hvor uskiftet den er bleven til at udføre denne sin vigtige og livsbetingende Forretning. Lever og Milte er ogsaa af en mørkere Farve end sædvanligt, om end ikke i den Grad forandrede som Galden og Tarmkanalen. Det er denne Galdens Tilstand, som gjør, at kolerahyge Dyr saa hurtigt afmagres og taber Kræfterne. Slimet paa Tarmenes Indside hindrer de opslugende Kar fra at oversføre Bestanddele til Blodet, og derfor er dette ogsaa mørkere og tykkere end hos friske Dyr. Under visse Omstændigheder vil man ved Undersøgelse finde, at andre Sygdomme har været i Kompagnisfab med Svinekoleraen, nemlig f. Ex. Lungetæring og Lungesforhærdelse. Disse opstaar dog først efterat Koleraen allerede er begyndt, og maa saaledes nærmest betragtes som en Følge af Blodets Uskiftethed til at tilføre disse Organer den fornødne Næring og Friskhed. Naar disse Sygdomme findes i Forening med Koleraen, er den haabløs og betragtes under enhver Omstændighed som dødelig.

Dyrene synes ikke at lide meget under Sygdommens første Periode; men efterhvert som Livskraften svinder og Blodet gjøres uskiftet til at tilføre alle Legemets Dele den fornødne Livskraft, indtræder Krampe, som dog ikke er af lang Varighed. Tøvrigt arbejder denne Sygdom jævnt og sikkert, og ofte mærkes neppe Dødens pludselige Indtræden, idet Dyret bgr uden tilfyneladende Lidelser. De Foderstoffer, som ved Dødens Indtræden findes i

Tarmkanalen, er fuldstændigt ufordøjede, idet Fordøjelsen er ophørt en god Stund før Dødens Komme.

Under Dyrenes frie Tilstand er denne Sygdom ukjendt, og det var først efter at de tabte Friheden og blev tvungne ind under Menneftets Herredømme, at denne som saamange andre Sygdomme dukkede op. Altsaa ligger her en fejlagtig Behandling til Grund for dette Misforhold, og de foran paapegede Fejlgreb er unægtelig de vigtigste, hvilke man bør søge fjernede fra Svineavlens Omraade, for om muligt tilsidst at befri den fra et af dens største Under. Svineavl er unægtelig paa de fleste Steder i Nordvesten en lønnende Drift, som har bragt Farmerne mangan velkommen Indtægt, og det er intet Under at Farmeren med Bængsel imødeser den Tid, da denne Drift vil opstaa i en ny og forbedret Skikkelse til deres og Andres Held.

Er Svinekoleraen begyndt i en Flok, maa man stadig have Opmærksomheden henvendt paa Sagen og ikke spille et Djeblik, førend man gjør, hvad gjøres kan. Det eller de angrebne Dyr maa affondres fra de endnu friske, jo længere fra dem desto bedre, og helst fordeles i Smaaflokke. Sygdommen fortrinsvis at ville angribe yngre Dyr, bør de ældre strax affondres fra disse, og de yngre, uangrebne Dyr stilles i mindre Flokke og fordeles hift og her, hvor man bedst kan anbringe dem, samt opslaa nye Smaaharde til dem paa rene og sunde

Steder, saa at de hurtigst muligt kan flyttes. Denne Fordeling har vist sig særdeles heldig og har lønnet Umagen mange Gange; men uden at denne finder Sted, vil Sygdommen have bedre Betingelser for sin Tribjel.

De uangrebne Dyr's Behandling.

Saa snart Svinene, som før nævnt, er adskilte, bør Alt gøres for at skaane dem for Smitten. Dette er muligt, hvis man ofrer Sagen den rette Opmærksomhed; thi som enhver anden Smitte kan ogsaa denne Sygdom for en stor Del forebygges og dens Virkninger forringes.

Renlighed er fremfor Alt nødvendig. Derfor maa Gaardene renses ofte og overstrøes med Aske; især maa det Sted, hvor Føden gives, holdes rent og ofte befries for Dyrenes Udtømmelser, og i det Hele maa man forholde sig hermed saaledes, som tidligere er nævnt. Føden maa ikke være for ensformig, men veksle, snart med det ene, snart det andet af de foran anførte Fødemidler. En Gang daglig bør man for hver Flok paa 10 Svin give disse sammen med Føden følgende:

Root of calamus.....	5 Ounces
Juni perberries	5 Ounces
Chalk, fine.....	8 Ounces

mix.

Driftevandet bør have Luftens Varmegrad, hvorom man bedst kan forvisse sig ved Hjælp af et Thermometer.

I samme Øjeblik man maatte erfare, at nogen af de affondrede friske Svin er bleven angrebne, maa disse uopholdelig atter overflyttes og Grunden hos de tilbageværende friske Svin omhyggelig renses. Dyrene maa ikke oversodres, men Portionerne maa hellere være lidt mindre end sædvanligt og stedse bestaa af ufordærvede Sager. Ligeledes maa de beskyttes mod kold Nedbør, og i et Hjørne, helst under det overbyggede Sted, bør findes rigelig ren Strøelse. Smaagrisene maa esterfæses saa godt som muligt, da de oftest er mest udsatte for at angribes, og selv om man ikke synes at Tabet af disse er saa føleligt som Tabet af større Svin, bør dog dette ikke forlede Ejeren til at tage mindre Hensyn til disse, thi de, som er bevarede, er bundne, og et Antal Smaagrise repræsenterer ogsaa sin Værdi.

De angrebne Dyrs Behandling.

De allerede angrebne Dyr maa, som nævnt, skarpt affondres fra de friske og enhver Berørelse med disse undgaaes. Den Fejl at lade de syge og de friske Dyr vandre formeget om hverandre, har desværre været altfor hyppig, og selv om Adskillelse

til enkelte Tider har fundet Sted, har denne været altfor ufuldstændig. Afsondring og Aenholdelse er, sammen med de øvrige Forholdsregler, de Ting, som danner Betingelsen for et heldigt Udfald. Hvis der ikke iagttoges saa strenge Forsigtighedsregler ligeoverfor Koleraen blandt Menneskene som der i Almindelighed gjøres, vilde ogsaa denne kræve et uhyre større Antal Døde, og man har heri et godt Bink, som ikke burde lades af Syne.

De syge Dyrs Opholdssted bør rengjøres stadigt, og bedst var det, om man kunde have to saadanne, saa at Dyrene kunde overflyttes i det ene, mens det andet rengjordes. Dyrenes Føde bør under Sygdommen ikke bestaa af Majs, men af Klid (bran), lavet til en haard Deig ved at æltes i en Tønde eller lignende Kar. Fremfor Alt maa ikke mugne eller paa anden Maade fordærvede Stoffe anvendes. Efterhvert som mulig Helbredelse indtræder, afsondres de, som er i Bedring, fra de endnu syge Dyr, og alle Forholdsregler, der kan have Indflydelse paa Sygdommens Tilbagevenden, maa undgaaes. Man maa nemlig ikke tro, at al Fare er overstaaet, fordi en synlig Bedring indtræder, og saaledes ubehjælpet lade Dyrene stjætte sig selv; thi Tilbagefald er ofte værre end de foregaaende Anfald, og dette maa ikke glemmes. Hel Kur er sikker Kur.

Naar saaledes Alt er i Orden med Hensyn til Røgt og Pleje, maa den medicinske Behandling tage sin Begyndelse. Her findes i Handelen en hel Del

Stoffe bestemte til dette Brug, men de er næsten uden Uudtagelse ubrugelige eller opfylder ialtsald kun halvt Hensigten.

Som Medicin tager man følgende Dosis, beregnet til 10 Evin:

Nux vomica.....	3	Drachms
Camphor	5	Drachms
Opium, powd.	3	Drachms
Bark of Oak, powd.....	5	Ounces
Sulphate of Iron	1½	Ounce
Root of Calamus.....	5	Ounces
Root of Gentian	4	Ounces

mix.

Dette Pulver indgives i fugtet Klud og maa omrøres i samme, indtil det blir saa jævnt fordelt som muligt, da dette er af største Vigtighed. Dette Middel har vist sig at være det bedste af de hidtil brugte, og der vil spares flere Procent ved Brugen af dette Middel, end ved noget andet. Det gives Morgen og Aften indtil man anser dets Brug for overflødig.

Da denne Medicin ikke har en for Evinene modbydelig Smag, vil de uden Vanskelighed tage den; men skulde det ske, at et eller andet Dyr vrager den, bør disse have en liden Sultekur, saa æder de den nok.

Som tidligere bemærket, maa man erindre, at Dosis'en for yngre Dyr maa nedsættes i Forhold, saaledes at halvvoorne Dyr kun gives en Halvdel og

tre Maaneder gamle en Trediedel af den for vogne Dyr anførte Dosis.

Hermed endes da denne Afhandling—med Ønsket om, at den maa bidrage sin Skjærb til at Svineavlen kunde blive en for Farmeren saa heldbringende Drift som mulig. Farmeren er visseelig vel undt fuld Belønning for sin Møje, og Sagen er, om muligt at indrette sig saaledes, at man gjennemgaar saa saa Skuffelser som der er Mulighed for, men desto større Held og Medgang.

Hundens Sygdomme

og deres

Behandling.

Af

S. Galtung,
Dyrlæge.

Chicago.
Scandinaven's Boghandel.
1887.

Entered according to Act of Congress, in the year 1886, by

JOHN ANDERSON & Co.

In the Office of the Librarian of Congress, at Washington, D. C.

Skandinaverns
Bog- og Accidentsstrykkeri.

Indbunden i
Skandinaverns Bogbinderi.

Hundens Sygdomme.

I.

Sunbegalskab.

Denne Sygdom, der har faaet en saa sørgelig Berømmelse, bestaar i en total Forvirring i den instinktmæssige Bevidsthed. Sygdommens Karakter ytrer sig i, at Hunden har en ubændig Bidelyst, der omfatter alt, som kan røre sig. Sygdommen angriber alle varmbloedige Dyr, saafremt Sygdomsstoffet naaar ind til Blodet.

Kjendetegn.

Hunden begynder at blive højt urolig, den løber hid og did, biden til alle Kanter. Dens Gjæen er hæst, og det rinder fra Munden, ligesom Dyret viser en særlig Lyst til at sluge alstens Gjenstande. Under tiden er dog Anfaldene ikke saa hyppige, og da søger den at gemme sig. Omfider følger Afmagring og Lamhed og tilsidst Døden.

Årsager.

Den nærmeste Årsag er Smitte, men den kan ogsaa udvikles af sig selv hos Dyr, der har naturlige Anlæg dertil.

Intet Behandling af denne Sygdom kan der næppe være Tale om, ikke engang til Forsøg, thi

Sygdommen er af den Natur, at Menneſtelægen i Almindelighed ſaar mere at gjøre med den end Dyr- lægerne. Menneſter, der er bidte af gale Hunde, lider forfærdeligt, og det maa vel betragtes ſom et af vort Aarhundredes ſtørſte Opfindelſer, at Franſkmanden Paſteur har opfundet et Middel, der i mange Tilfælde helbreder Menneſter, der har været ullykkelige nok til at blive bidte af gale Hunde. Kun maa det indſtærpes at ſky ſaadanne Dyr og ſnareſt mulig træffe Foranſtaltninger til at de dræbes, og ikke allene de, men ogſaa muligt Afkom efter de Gale.

II.

Hjernebetændelſe.

Denne Sygdom hidrører ofteſt fra Forkjølelſe eller ydre Vold, ſaaſom Slag, Stød og deſlige, ſamt ogſaa ſtærk Ophedning. Den angriber helſt yngre Hunde, og kun undtagelſesviſ ældre.

Kjendetegnene

er i Almindelighed ſtor Uro, i det Dyret dandſer omkring. Øjnene er glindſende, dels blodſprængte, Slimhinderne mørkerøde og Mund og Næſe tørre. Som ofteſt er der Fieber tilſtede, og er denne forhøjet, henfalder Dyret i et Slags Lamhedſtilſtand.

Behandling.

Kolde Iſomſlag eller, i Mangel deraf, koldt Vand med Saltpeter haveſ paa Hovedet. Indvor-

tes gives enten to Drachmer Glaubersalt eller en Drachme Saltpeter, indtil Bedring indtræder.

III.

Rolif.

Denne Sygdom er en af Hundens sædvanligste, idet dens Levevis til enkelte Tider begunstiger samme.

Rjen detegn.

Hunden trænger paa og er urolig, stundom modfalden, uden at man mærker Afgang af Ekstremiteter. Bugen er udspilet og føles haard og spændt.

Behandling.

Man giver Hunden gennem Jøden 2 Unces Castor Oil en Gang daglig, samt ellers sørger for at den faar æde fede Sager. Er Forstoppelsen rigtig haardnakket, maa man anvende:

Aloe, powdered	2 Drachms.
Glauber's salt	4 Drachms.
mix.	

En saadan Portion gives to Gange daglig.

Langhaarede Hunde, saasom Buddelhunde m. fl., faa undertiden Forstoppelse deraf, at Haarene rundt Endetarmen sammenflæbes til en ugjennemtrængelig Masse, der maa aabnes, førend Afføring kan foregaa.

IV.

Orme.

Hunden plages ofte af Orme, og er mere end alle andre Dyr udsat for denne Plage. En Sort Orme, kaldet efter Hunden, den saakaldte Bændelorm, kan udvikle Blæreormen i Faarets Hjerne og bevirke Dreiesyge hos dette Dyr. Mærkeligt er det ogsaa, at naar Hunden da tilfældigvis æder et saadant Faars Hjerne, forvandles Blæreormen igjen til Bændelorm i Hundens Mave.

Kjendtegn.

Dyret har betydelig Smerte og Uro og til dels Krampe. Ved at undersøge Ekstremiteterne vil man af dem kunne forvisse sig om Ormenes Forekomst.

Behandling.

Man bør give Hunden let fordøjelig Føde, og indbortes kan man give:

Tansyflowers.....	1 Drachm.
Creosote.....	½ Drachm.
Oil of hartshorn.....	1 Drachm.
mix.	

En Spisefte indgives Morgen og Aften, efter først at være omrørtet i en Pint Mælk, altsaa to Spisefteer daglig af Blandingen.

V.

Nervelammelse.

Denne er en Sygdom, som angriber Hundeslægten. Aarsagen er som oftest Forkjølelse eller lang-

varig daarlig Behandling, saasom Forsultning m. m. Livsvirksomheden i det Hele taget er slappet og Dyret synes at være uden væsentlig Paavirkning fra Ydervordenen.

Behandling.

Denne maa gaa ud paa at forhøje den nedstemte Nervevirksomhed og Livskraft ved dertil passende Midler, saasom en Blanding af:

Tincture of valerian	2 Ounces.
Nux vomica	$\frac{1}{4}$ Drachm.
Water	2 Ounces.
mix.	

En Spisestke gives heraf to Gange daglig.

Er en eller flere Lemmer angrebne, givdes disse med en Blanding af:

Spirits of camphor	2 Ounces.
Spirits of turpentine	2 Ounces.
mix.	

VI.

Tandskiftnings-Sygdom.

Under eller strax efter Tandskiftningen angribes Hunden til enkelte Tider af en ejendommelig Sygdom, der ytrer sig med Flod fra Næse og Mund, dels ogsaa ved Opkastning og Feber, stundom Hoste og dels en let Skjelven over hele Legemet. Smerthen synes dog mest at anfægte Slimhinderne i

Mund og Næse, idet Materien er saa tyk, at Dyret staar i Fare for at kvæles.

Behandling.

Hunden maa have en lun Blads med jevn Temperatur, samt et blødt Leje. Indvortes giver man:

Infusion of elderflowers.....	1 Pint.
Salammoniac.....	1 Drachm.
Licorice, dissolved.....	1 Drachm.
mix.	

Mixturen rystes godt og Hunden gives 2 Spisefkeer af samme daglig.

Er Dyret meget svagt og nervøst, bruges engang imellem en Blanding af:

Ether of sulphur.....	1 Drachm.
Infusion of valerian.....	1 Pint.
mix.	

Ryst godt og giv Hunden 2 Spisefkeer heraf daglig indtil Bedring.

VII.

Skab og Ringorm.

Alle Hunderacer er i mere eller mindre Grad udsatte for disse Sygdomme, der her behandles under et, da Kuren for begge ganske er den samme.

Kjendetegnene er en ulidelig Klø og Skubben, hvorved der opstaar

nøgne Flætter, idet Haarene gaar af og i Almindelighed Huden med, saa at der opstaar aabne Saar.

Behandling.

Hunden maa først gives et Bad, idet de muligens aabne Saar maa rengjøres. Dernæst laves en Salve af følgende:

Pure lard	4 Ounces.
Fine tar	1 Ounce.

mix.

Dette smeltes sammen. Naar Massen er melkevarm, tilføjes Blandingen 1 Duncce Rosfine, og det Hele omrøres godt. Stederne indsmøres godt med Salven, der maa fornyes hver fjerde Dag, efter først at være bleven afvasket med Sæbevand.

VIII.

Benbrud.

Man støder ofte paa Hunde med brufne Ben og tilsyneladende uden Pleje. Paa Grund heraf bliver ofte Benet skjævt eller paa anden Maade vansirer Dyret, som desuden maa udstaa unødige Lidelser.

Behandling.

Det brufne Ben maa, hvis der er Feber tilstede, paabades Uddike, hvori er Saltpeter og Røgesalt. Derefter ombindes det brufne Sted først med en Lærredsstrimmel. Paa en anden Strimmel smøres almindelig grødtøj "Plaster of Paris" og fures

rundt Stedet, og det Hele ombindes med Snore. Hunden maa holdes i Ro, indtil det Hele er stivnet sammen til en fast Masse.

IX.

Leddrid.

Disse er meget smertefulde og maa tages under Behandling strax. Man maa undersøge nøjagtig om Leddet er helt eller halvt bredest og nøje efterse, til hvilken Kant. Forsigtig søger man da at bringe det i sin rette Stilling ved først at trække Benet til sig og derpaa vride det til den Side, hvorfra det er vendt. Stedet paabades derpaa med de samme kolde Bademidler, som er omtalt i Afhandlingen om Benbrud.

X.

Friske Saar.

Disse smerter meget og bør især i Sommertiden tilfæses ofte. Er de af den Bestaffenhed, at de kan shes igjen, det vil sige med jævne Saarrænder, bør dette gøres, ellers kan de nogle Gange daglig paapensles Tincture of myrrha eller Tincture of aloe. Ligeledes maa man sørge for, at Saarene holdes fri for Støv og Lignende, her hindrer Groningen.

Gamle Saar maa man forandre til nye paa den Maade, at de udbrændes med Nitrate of silver,

samt da bruge de samme Midler som ovenfor nævnt om nye. Er Saarene paa saadanne Steder, at de kan tildækkes, bør dette gøres, især er dette nødbændigt under varmt Vejr, da Saarseber let vil indfinde sig.

XI.

Botebetændelse.

Stundom optræder denne Sygdom hyppigt og synes epidemisk. Den ytrer sig med Ømhed i Poterne, saa at Dyret ligesom synes at halte paa alle Ben, dels kun paa Forbenene. Den er smertefuld og ofte langvarig.

Behandling.

Det er bedst at bringe Hunden til at staa i en Balje koldt Vand, indtil det meste af Feberen er over. Derefter bruges:

Sugar of lead	2 Ounces
Lard	6 Ounces.
mix.	

Poterne indgnides hermed to Gange daglig.

XII.

Almindelig Forkjølelse.

Hos Hunden optræder denne Sygdom helst i Vaar- og Høstmaanederne, og angriber især yngre Dyr.

Kjendetegn.

Åndedrættet er tungt og snorkende, Mund og Næse rindende, og Kuldegysninger mærkes ofte, Mad- og Drickelysten er formindsket eller ogsaa ganske ophørt. Finere Hunderacer er især udsatte for Forkjølelse.

Behandling.

Dyret maa indsættes paa en lun Plads med et godt, blødt Løje.

Indbortes giver man:

Salammoniac.....1 Drachm.

Root of valerian.....2 Drachms.

mix.

En saadan Portion gives to Gange daglig i Føden indtil Bedring indtræder.

Indhold.

	Side
Gundegalskab	3
Hjernebetændelse	4
Kolik	5
Orme	6
Nervelammelse	6
Tandskiftnings-Sygdom	7
Skab og Ringorm	8
Benbrud	9
Ledvrid	10
Friske Saar	10
Potebetændelse	11
Almindelig Fortjølelse	11

Billige Bøger!

Af Bjørnstjerne Bjørnsons Fortællinger er udkommet i Særtryk følgende

Godtjobsudgaver:

No.	Pris:
1. Arne	25c.
2. Synnøve Solbakkens	25c.
3. Jærnbanen og Kirkegaarden samt 10 Smaastykker	25c.
4. En glad Gut	25c.
5. Fisserjenten	30c.
6. Brude-Slaatten	20c.

No. 1, 2 & 3 indbunden i 1 Bind	75c.
" 4, 5 & 6 " 1 "	75c.

Adresse:

Skandinaviens Boghandel,
183, 185 & 187 North Peoria Street, Chicago.